

„A házasság intézményének védelme egykor és ma” – konferencia
(PPKE JÁK, 2008. május 14.)

HÁZASSÁGGAL KAPCSOLATOS ELJÁRÁSJOGI KÉRDÉSEK AZ EURÓPAI UNIÓBAN

HARSÁGI VIKTÓRIA
egyetemi docens (PPKE JÁK)

Az európai jog szabályozása az utóbbi években egyre inkább kiterjed a gazdasággal közvetlenül nem érintkező, azon túli dimenziókra is. Így került a figyelem középpontjába – többek között – a családjog kérdése, melyet az európai joghatósági rendszert alkotó szabályok hosszú évtizedeken keresztül kirekesztettek az uniós normák alkalmazási területéről. Ezeknek a területeknek az európai szintű szabályozástól való „távol tartása” egyre kevésbé volt indokolható, a „gazdasági és szociális kötelekekkel behálózott Európai Közösségben”¹ folyamatosan növekszik a vegyes házasságok száma. Az utóbbi évek becslült adatai szerint európai szinten kb. évi 170 000 lehet a „nemzetközi vonatkozású” bontóperek száma, amely az összes bontóper mintegy 16%-át teheti ki. Nemzetközi vonatkozás alatt egyfelől azt az esetet értjük, amikor az eljárásban félként szereplő házastársak különböző tagállamok polgárai, másfelől előfordulhat olyan helyzet is, amikor ugyan azonos tagállam polgárai, de nem ebben az államban élnek.²

A családjog és annak eljárásjogi aspektusai olyan területét jelentik a jognak, ahol a jogharmonizáció vagy -egységesítés nehézségei fokozottan jelen vannak.³ A családjog anyagi jogi vonatkozása egységesítésének lehetősége, sőt szükségessége tekintetében is számos kétely merült fel a szakemberekben. Haimo Schack szerint ez nem

---

¹ PETER MCELEAVY: The Brussels II Regulation: How the European Community Has Moved into Family Law. *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol 51, October 2002, 888.

² *Family Law – Analytical Report*. October 2006, Flash Eurobarometer 188 – The Gallup Organization. 3.

³ Erről ld. részletesen DAVID BRADLEY: Convergence in Family Law: Mirrors, Transplants and Political Economy [online]. *Oxford University Comparative Law Forum*, 2 (2001) [2005.07.12.] <www.ouclf.ius-comp.org>

volna kívánatos, főképp ha a házasság számos eltérő vallási és kulturális vonatkozására gondolunk; nézete szerint nem szabad a családjogot a közös elemek meghagyásával „a legkisebb közös nevezőre redukálni”.⁴

A Jenard-jelentés⁵ a jogrendszerek közötti „jelentős eltérésekre” mutat rá már a hat alapító tagállam idejében. Ezek az eltérések mára – a 27 tagállammal bíró Európai Unió korában – nyilvánvalóan jelentősebbek. Itt nem apró különbségekről van szó –, ahogyan erre a Borrás-jelentés is felhívja a figyelmünket: némelyiküknek alkotmányos vonzata is van.⁶ A tagállamok családjogi szabályozásában tapasztalható növekvő sokféleség miatt nehéz volna kivétel nélkül sorra venni a szabályozásbeli eltéréseket. Ettől eltekintve rávilágítunk néhány olyan alapvető különbségre, amelyek a legtöbb problémát okozhatják a nemzetközi vonatkozású ügyek megoldására vállalkozó jogalkalmazó számára.

Málta kivételével ma minden európai jogrendszer ismeri a házasság felbontásának jogintézményét. Azonban a házasság felbontásának előfeltételeit illetően vannak különbségek. Rendszerint ugyanazon az alapon nyugszik a házasság felbontása az egyes tagállamokban: ez a feldúltság, amely kiegészülhet több-kevesebb más követelménnyel (mint pl. a különélés előírt minimális időtartama). Ezekre mutat rá az Európai Családjogi Bizottság (Commission on European Family Law)⁷ által összegyűjtött ország-jelentések összehasonlító kiértékelése. A közös megegyezéses bontás is egyre nagyobb teret kap a tagállamok jogaiban. Az összehasonlításból az is kiderül, hogy csak csekély számú tagállam honorálja a kizárólag az egyik házastárs egyoldalú akaratán alapuló bontást. A bontás előfeltételeit tekintve meglehetősen liberálisnak mutatkozik a finn és a svéd jog, ahol átmenet található egy olyanfajta bontás irányába, melynél már tulajdonképpen a feldúltság sem szükséges. Mindössze az egyik házastárs bontásra irányuló egyoldalú kérelme szerepel előfeltételként. Itt is épülnek azonban bizonyos akadályok a rendszerbe: nincs ugyan kötelező különélési időtartam előírva, de várakozási időt előíranyoz a törvény. A meg gondolatlan válástól tart vissza a kérelem ismételt előterjesztésének szükségessége is.⁸

Több jogrendszer – mint a francia, belga, lengyel, de szintúgy az északi államok joga – mint a házasság felbontásának előzetes stádiumát ismeri a különválás (az „ágytól

⁴ HAIMO SCHACK: Das neue Internationale Eheverfahrensrecht in Europa. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2001, 616.

⁵ P. JENARD: Bericht zu dem Übereinkommen über die gerichtliche Zuständigkeit und die Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen in Zivil- und Handelssachen. *Amtsblatt der Europäischen Gemeinschaften*, 5.3.1979. Nr C 59, 1–70.

⁶ ALEGRIA BORRÁS: Magyarázó jelentés az Európai Unióról szóló szerződés K.3 cikke alapján a házassági jogi ügyekben a joghatóságról, valamint az ítéletek elismeréséről és végrehajtásáról szóló egyezményhez. (98/C 221/04) (ún. „Borrás-jelentés”) *HL L 221. 1998. 07. 16.*, Nr. 4.

⁷ 2001. szeptember 1-jén hozták létre az Európai Családjogi Bizottságot (Commission on European Family Law – CEFL). További információ a következő oldalon: <<http://www.law.uu.nl/priv/cefl/>> A CEFL célja nem a harmonizáció akadémiai, teoretikus kérdései, hanem a gyakorlati megvalósíthatóság. MASHA ANTOKOLSKAIA: The Harmonisation of Family Law: Old and New Dilemmas. *European Review of Private Law*, 11 (1) 28–29.

⁸ DIETER MARTINY: Ehescheidung und nahehehlicher Unterhalt in Europa [online]. *Electronic Journal of Comparative Law*, October 2004, [2005.07.12.], <<http://www.ejcl.org/83/art83-3.html>>, Abstract, B.I., B.II. fejezetek.

és asztaltól való elválás”) intézményét, amely a házassági kötelék fennállását ugyan nem érinti, de lehet a házasság felbontásának kötelező előfeltétele. Más jogrendszerek, (például a német és a magyar) csak mint tényleges állapotot kezelik a különválást. Ennek lehetnek egyéb (például öröklési jogi) jogkövetkezményei, de a házasság felbontását nem kell feltétlenül megelőznie. A különélés mint a házasság felbontásának előfeltétele tekintetében különösen az időtartam vonatkozásában vannak eltérések. Ez részben aszerint változik, hogy van-e megegyezés a házastársak között a házasság felbontása tekintetében. Egy viszonylag hosszú, négyéves különélési időt kíván meg például az ír jog. Más jogrendszerek rendszerint rövidebb idővel is megelégszenek, ha a felek megegyezésre jutottak. Egyes nemzeti jogokban ez hat hónap (például Finnország, Ausztria, Dánia), Németországban egy, Olaszországban három év. A házastársak egyező akaratnyilvánítása hiányában ez az időtartam rendszerint hosszabb, de ebben az esetben számos különféle megoldás létezik (például két év eleendő Dániában, három év Németországban). Ahogyan már említettük, a svéd jog nem ismer ehhez hasonló különélési időt. Itt egyoldalú kérelem esetén, illetőleg ha a házastársaknak tizenhat év alatti közös gyermeke van, a jogalkotó „fékként” hat hónapos gondolkodási időt épített a rendszerbe.⁹

A kollíziós szabályok terén az egyik legélesebb különbözőség a következő: míg egyes helyeken a házastársak (közös) nemzeti jogát alkalmazzák, addig máshol pedig függetlenül az állampolgárságuktól és szokásos tartózkodási helyüktől a fórum (anyagi) jogát. A belső jogi szabályozás eltéréseinek van bizonyos mértékű visszahatása a házasság felbontásának eljárására is.¹⁰

„A nemzetközi polgári eljárásjog egyik alaptétele, hogy egy adott ország fóruma által hozott határozathoz csak abban az országban fűződnek automatikusan joghatások, ahol a határozatot hozták.”¹¹ Ehhez kapcsolódik a személyi állapotra vonatkozó döntések esetében a jogbiztonság szükségszerűsége a nemzetközi vonatkozású ügyekben is. Hiszen a házastárs, aki a házassági perben hozott külföldi ítéletet nem tudná a saját államában elismertetni, komoly problémákkal szembesülhet. Itt kell beszélnünk az ún. „sántikáló házasság” problematikájáról. E kifejezést arra az esetre szokta használni a jogirodalom, amikor az egyik államban élő házastárs tekintetében elismerik a házasság megszűnését, addig esetleg egy másik tagállamban – a határozat elismerésének hiányában – a házasságot fennállónak tekinthetik. Ez a felemás helyzet mindenképpen elkerülendő, hiszen családjogi és öröklésjogi hatásaival további komplikációk forrása volna.¹²

⁹ Uo. B.I., B.II.5. fejezet.

¹⁰ MAARIT JÄNTERÄ-JAREBORG: Marriage Dissolution in an Integrated Europe: The 1998 European Union Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgements in Matrimonial Matters (Brussels II Convention) In: PETAR ŠARČEVIĆ–PAUL VOLKEN (eds.): *Yearbook of Private International Law*. Volume I, The Hague: Kluwer, 1999, 7.

¹¹ BURIÁN LÁSZLÓ: Eljárásjogi kérdések. In: BURIÁN LÁSZLÓ–KECSKÉS LÁSZLÓ–VÖRÖS IMRE: *Magyar nemzetközi kollíziós magánjog*. Budapest: Logod Bt., 2003, 307.

¹² CHRISTIAN KOHLER: Internationales Verfahrensrecht für Ehesachen in der Europäischen Union: Die Verordnung „Brüssel II”. *Neue Juristische Wochenschrift*, 1/2001, 10.

Erre a problémára a tanulmány tárgyát képező, a külföldi jogirodalomban rendszerint „Brüsszel IIa rendeletként” emlegetett 2201/2003/EK rendelet¹³ oly módon próbál megoldást találni, hogy a kollíziós és az anyagi jogot érintetlenül hagyja, és a kérdést nemzetközi eljárásjogi szabályokkal koordinálja.

A tanulmány célja a fent vázolt problémakörben annak a vizsgálata, hogy a jelenlegi európai normák milyen hatással lehetnek az egyes tagállamoknak a tradíciókban erősen gyökerező házassági jogának alkalmazására, vajon nyújtanak-e a joghatósági szabályok kellő garanciát arra, hogy a házassági ügyekben ne olyan tagállamok bírósági hozzanak döntést, mely tagállamokhoz a házastársaknak nincs „szoros” személyes kötődésük, s amelyekben esetleg a házassági kötelékről gyökeresen eltérő nézetek uralkodnak, mint amely államokból a házastársak származnak.

1. A szabályozás kialakulása

A mai szabályozás távolabbi előzményeit az 1960-as évek végén kell keresnünk. Ekkor az ún. hágai nemzetközi magánjogi konferencia előkészített egy egyezményt, amely „a házasság felbontásának és a különválásnak az elismeréséről szóló, 1970. június 1-jén kelt Hágai Egyezményként vált ismertté.¹⁴ Következő lépésként az Európai Nemzetközi Magánjogi Csoport által elkészített ún. Heidelbergi Tervezet¹⁵ (1993) érdemel említést. Ez a Brüsszeli Egyezmény modellje alapján alakította ki széles körben a családjogi és az öröklési ügyekre nézve a szabályozást. Am egy ilyen ambiciózus tervhez még nem volt elérkezett az idő, ezért a későbbi, ún. Brüsszel-II. egyezmény szerényebb alkalmazási területet mondhatott a magáénak: kizárólag a személyállapoti ügyekre kellett, hogy korlátozódjon.¹⁶ Eleinte tehát ugyanúgy, mint a polgári és kereskedelmi ügyek tekintetében, ebben a tárgykörben is egy nemzetközi egyezmény megkötését tervezték az Európai Unió tagállamai. Ehhez készített Alegria Borrás egy magyarázó jelentést (az ún. Borrás-jelentést), amely azóta a tárgyalat egyezmény és ennek alapjaira épülő későbbi rendeletek kommentárjaként is alkalmazható. A Borrás-jelentés az egyezményt az első, döntő és pozitív lépésként értékeli abban az új folyamatban, amely más, családjogi és öröklési jogi tárgyú jogszabályok számára nyithatja meg az utat.¹⁷ Mielőtt azonban a Brüsszel-II. egyezmény hatályba léphetett volna, az Amszterdami Szerződés lehetőséget biztosított arra, hogy ez a terület is szabályozható legyen másodlagos közösségi jogforrások útján. Ezek az alapokon bocsátotta ki a Tanács az ún. Brüsszel-II. rendeletet,¹⁸ amely az em-

¹³ A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2201/2003/EK rendelet. HL L 338. 2003.12.03.

¹⁴ MCELEAVY i. m. 888.

¹⁵ Heidelbergi Tervezet (Heidelberger Vorentwurf vom 2.10.1993., francia szöveg: Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrecht, 1994, 67.

¹⁶ SCHACK i. m. 616.

¹⁷ Borrás-jelentés, Nr. 1.

¹⁸ A Tanács 1347/2000/EK rendelete (2000. május 29.) a házassági ügyekben és a házastársaknak a közös gyermekekkel kapcsolatos szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. HL L 160. 2000.06.30. 37.

lített nemzetközi egyezménytervezet szabályait vette át; az eltérések lényegében a jogforrási forma változásából adódtak.

Már a 2002-es évben előterjesztett a Bizottság egy javaslatot a rendelet újraszövegezése vonatkozásában. A Tanács 2003. november 27-én elfogadta a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2201/2003/EK rendeletet (Brüsszel-IIa. rendelet). Ez 2005. március 1-jétől kezdődően váltotta fel a korábbi rendeletet (Brüsszel-II.). A Brüsszel-IIa. rendelet a polgári ügyek két speciális és sok összefüggést mutató részterületét: a házassági ügyeket (házasság felbontása, különválás, érvénytelenítés) és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokat fogja egybe. Egy olyan körben szabályozza tehát a joghatóság a határozatok elismerésének és végrehajtásának kérdéseit, amelyet – korábban a Brüsszeli Egyezmény, majd – a Brüsszel-I. rendelet¹⁹ tárgyi hatálya alól tudatosan kizárt a jogalkotó, a speciális szabályozás igényére tekintettel (ld. Brüsszel-I. rendelet 1. cikk). A családjogi kérdéseknek is csak egy szűkebb területét fedi le a rendelet.²⁰

2. A házassági ügyek joghatósági rendszerének sajátosságai

A Brüsszel-IIa. rendelet joghatósági szabályai különböznek a házassági és a szülői felelősségi ügyekben. A rendelet házassági ügyekre vonatkozó joghatósági rendszerét leginkább az jellemzi, hogy a joghatóság objektív, alternatív és kizárólagos módon lett megállapítva.²¹ A rendelet közvetlen joghatósági szabályok útján kíván – a Brüsszeli Egyezményhez, illetve a későbbi Brüsszel-I. rendelethez hasonlóan – egy egységes joghatósági térséget megteremteni az Európai Unió területén. A közvetlen joghatósági szabályokat – amelyeket a tagállamok bíróságai kötelesek tiszteletben tartani – tekintette a Borrás-jelentés a Brüsszel-II. egyezmény legfőbb újításának. A korábbi ilyen tárgyú egyezmények általában az ítéletek elismerésére és végrehajtására, valamint az ezekkel járó közvetett joghatósági szabályokra korlátozódtak.²² Az indirekt joghatósági szabályok az elismerés előfeltételeként jelentek meg, de közvetlen módon nem kötötték a tagállam (eljáró) bíróságát. Ilyen módon a Brüsszel-II. egyezmény egyidejűleg teremtett kompetens fórumot, és garantálta a másik államban a határozat elismerését.²³ Az említett egyezmény hatálybalépésének elmaradása miatt ezeket az újításokat a gyakorlatba a lényegileg hasonló tartalommal hatályba lépett Brüsszel-II. rendelet vitte át.

¹⁹ A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. HL L 12. 2001.01.16. 1.

²⁰ WALTER H. RECHBERGER: Das europäische Zivilprozessrecht am Vorabend der Europäischen Union. In *Magister artis boni et aequi. Studia in honorem Németh János*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2003. 723.

²¹ RAINER HAUSMANN: Neues internationales Eheverfahrensrecht in der Europäischen Union. (Teil I). *The European Legal Forum*, 2000, 275.; Borrás-jelentés, Nr. 28.

²² Borrás-jelentés, Nr. 16.

²³ JÄNTERÄ-JAREBORG i. m. 6.

A Brüsszel-IIa. rendelet házassági ügyekre vonatkozó része nem ismer általános joghatósági szabályt, illetve nem állít fel rangsort a joghatósági kritériumok tekintetében. A 3. cikk a joghatóságot alternatívan a szokásos tartózkodási helyhez, illetőleg kisebb súllyal az állampolgársághoz köti. A cél a rugalmas joghatósági szabályokat megteremtése volt anélkül, hogy a jogbiztonság ennek áldozatul esne. Az utóbbi követelmény megkívánja, hogy legalább az egyik házastársat valódi, hiteles, eredeti, igazi kapcsolat fűzze a joghatósággal bíró államhoz.²⁴

A Brüsszel-II. rendelet az alternatív joghatósági okokkal a (legalábbis a jó jogi tanácsokkal ellátott) házastárs számára bizonyos korlátok között lehetővé teszi, hogy az elé a fórum elé vigye az ügyét, amelynél a legkedvezőbb eredmény várható.²⁵ A 'forum shopping' így megalapozott lehetőségének a még nem egységesített nemzetközi magánjogi szabályokra, valamint a bontást érintő anyagi jogok nagymérvű különbözőségére tekintettel sokkal nagyobb jelentősége van, mint a Brüsszel-I. rendelet esetében.²⁶ Spellenberg szerint nem okozna gondot ez a konstrukció, ha a házassági jogot minden vonatkozásban egységesítették volna, mert akkor a joghatósági szabályok alternatív jellegéből adódó lehetőségek kiaknázása nem volna érdeke a félnek.²⁷ A 'forum shopping' nagyobb térnyerése közvetve fokozhatja a 'bírószágra rohanás' veszélyét. Mindkét házastárs oldalán nagyobb lehet ugyanis az ösztönzés, hogy a másik házastársat megelőzve forduljon a számára előnyösebbnek tűnő fórumhoz. Mivel a joghatósági szabályok többszörösen konkurálhatnak egymással, ezáltal a joghatóság szabályrendszere közvetlen módon és nem eléggé hatékonyan biztosítja a pozitív joghatósági összeütközések, a párhuzamos eljárások elkerülhetőségét. Erre szolgál a szigorú perfüggőségi szabályozás, amely közvetett módon a joghatósági okok közötti viszonyt is szabályozza (lásd Brüsszel-IIa. 11. cikk).

3. Az irányadó kapcsolóelvek

A joghatóság megítélésének alapja mind a házassági ügyekben, mind a szülői felelősséggel kapcsolatos kérdések tekintetében a térbeli közelség a fórum államához. A joghatóság ennél fogva elsődlegesen a szokásos tartózkodási helyhez kötődik. A Brüsszel-IIa. rendelet a Brüsszel-I. rendelethez hasonlóan alapvetően háttérbe szorítja az állampolgársági elvet, ám az előbbi esetében a latin-germán tradíciónak megfelelően az állampolgárság is lehet a joghatóság alapja egy bizonyos körben. Ezzel szemben a common law a házassági ügyek tekintetében a lakóhely-princípiumból („domicile”)

²⁴ Uo. 7–9.

²⁵ ROLF WAGNER: EG-Kompetenz für das Internationale Privatrecht in Ehesachen? *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2004. 122.

²⁶ THOMAS RAUSCHER: Verordnung (EG) Nr 1347/2000 des Rates vom 29. Mai 2000 über die Zuständigkeit und die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen in Ehesachen und in Verfahren betreffend die elterliche Verantwortung für die gemeinsamen Kinder der Ehegatten. In THOMAS RAUSCHER (Hrsg.): *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*. München: Sellier, 2004. 548.

²⁷ ULRICH SPELLENBERG: Anerkennung eherechtlicher Entscheidungen nach der EheGVO. *Zeitschrift für Zivilprozess International (Jahrbuch des Internationalen Zivilprozessrechts)*, 2001. 125.

indul ki, aminek következtében a 3. cikkbe külön szabály került az Egyesült Királyság, valamint Írország vonatkozásában.²⁸

Az állampolgárság kérdését az egyes tagállamok joga határozza meg. Az Egyesült Királyság és Írország esetében az állampolgársági kritériumot erősödő elemként a domicile váltja fel.

4. Az egyes alternatív joghatósági okok

4.1. Szokásos tartózkodási hely azonos tagállamban

Brüsszel-IIa. rendelet 3. cikk (1) bek. a) pont, első francia bekezdése az első vagylagos joghatósági okot a házastársak szokásos tartózkodás helye szerinti államhoz rendeli. Ennek a joghatósági szabálynak a jogpolitikai motivációja problémamentes: a házastársak életvitelének központja, amely ugyanabban az államban található, kapcsolóelvként legtöbb esetben segítségül hívható. Ez a legtöbb nemzeti jogban szokványos megoldás. A különélés – ha ugyanabban a tagállamban valósul meg – nem befolyásolja a joghatóság megalapozottságát. A tartózkodási helynek nem »házassági jogi« értelemben kell közösnek lennie. Nem szükséges, hogy fennálljon az adott államban a házastársak között a házassági életközösség vagy közös háztartást vezessenek. A rendelet elemzett szabálya pusztán annyit kíván meg, hogy a házastársak ugyanabban a tagállamban rendelkezzenek szokásos tartózkodási hellyel. Itt nem ír elő a rendeletalkotó olyan minimális időtartamot sem, amit a házastársaknak az adott államban el kellene tölteniük. Ha a házasság közvetlenül a közös szokásos tartózkodási helynek egy másik tagállamba történő áthelyezését követően futna zátonyra, a tartózkodási hely akkor is megalapozza a joghatóságot. Sőt akkor is megalapozott az adott tagállam bíróságainak joghatósága, ha a házastársak a házasság megromlását követően (akár véletlenül) ugyanabba a tagállamba helyezik át a szokásos tartózkodási helyüket, annak ellenére, hogy nem élnek ott együtt. Ha a tagállamban több jogrendszer van, akkor a 41. cikk szabályait kell alkalmazni.²⁹

4.2. A „helyben maradó” házastárs helyzete

Brüsszel-IIa. rendelet 3. cikk (1) bek. a) pont, második francia bekezdése a második vagylagos joghatósági okkal a házastársak utolsó közös szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bíróságainak joghatóságát alapozza meg. E joghatósági ok kialakításában – ami egyébiránt a nemzetközi magánjogból ismert megoldás – abból indultak ki, hogy ha az egyik házastárs kivándorolna az adott tagállamból, „ne vonja feltétlenül magával az ügyet”. A közösségen belüli elvándorlás esetén a házastársak

²⁸ MATTHIAS NEUMAYR: Verordnung über die Zuständigkeit und die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen in Ehesachen und in Verfahren betreffend die elterliche Verantwortung für die gemeinsamen Kinder der Ehegatten. (Kapitel 41.) In ALFRED BURGSTALLER (Hrsg.): *Internationales Zivilverfahrensrecht*. Verlag Orac, 2001. 12–13.

²⁹ RAUSCHER i. m. 551-552.

legutóbbi szokásos tartózkodási helyén maradó házaspár a 'forum rei' alapján is indíthat pert, de nem köteles. E szakasz érvényesíthetőségéhez az is szükséges, hogy az egyik házastárs még ott tartózkodjék, ahol az utolsó szokásos tartózkodási helyük volt. Amennyiben elhagyta az államot, ez a joghatósági ok már nem alkalmazható még akkor sem, ha a későbbi életvitel során visszakerülne a kérdéses államba. Rauscher álláspontja szerint ennél a „korábbi” közös szokásos tartózkodási helynél nem szükséges egy meghatározott időtartam eltelté, az együttélés sem.³⁰

4.3. Közös kérelem

A Brüsszel-II. rendelet a házassági ügyek tekintetében nem ismeri sem a perbe bocsátkozáson alapuló, sem pedig a megállapodáson alapuló joghatóságot. A felek konszenzusos akarati autonómiája e ponton érvényesül bizonyos mértékben. Ugyanis a Brüsszel-IIa. 3. cikk (1) bek. a) pont 4. francia bekezdése lehetővé teszi, hogy a házastársak valamelyikük szokásos tartózkodási helyének államába „helyezzék” az ügyet közös kérelmükkel. Ennek az alperes (kérelmező ellenfele) szokásos tartózkodási helye tekintetében nincsen különösebb jelentősége, hiszen ezen tagállam bíróságának joghatósága konszenzus hiányában is megalapozott volna a Brüsszel-IIa. 3. cikk (1) bek. a) pont 3. francia bekezdésében foglaltakra tekintettel. A felperes (kérelmező) szokásos tartózkodási helyének államára koncentrálna a következőket érdemes figyelembe venni e pont értelmezése során. A felperes „helyben maradása” esetén e szabály alkalmazásának nincs jelentősége. Számára ez akkor jelenthet könnyebbséget, ha elhagyta a legutóbbi szokásos tartózkodási helyük államát, hiszen ilyen helyzetben – a közös kérelem – megszabadítja a hat hónapos, illetőleg egyéves várakozás terhétől (ld. 4.6-4.7. pontok).

4.4. Közös állampolgárság vagy közös „domicile”

A Brüsszel-IIa. 3. cikk (1) bek. b) pontja feltételezi, hogy mindkét házastárs azonos állampolgársággal rendelkezik. A szokásos tartózkodási helytől eltérően, az állampolgárság kérdését a nemzeti jogok állampolgársági szabályai szerint kell megítélni. Nem szükséges azonban, hogy a házastársaknak belföldön legyen a szokásos tartózkodási helye. Mi több, abban az esetben is alkalmazható e szakasz, ha egyikük sem rendelkezik az Európai Unió területén szokásos tartózkodási hellyel.

A közös állampolgárságra alapított joghatósági szabály Rauscher szerint nem sérti a diszkrimináció tilalmát, hiszen a saját hazájában minden uniós állampolgár ugyanazokkal az esélyekkel szerzi meg a joghatóságot.³¹ A rendelet hallgat a kettős állampolgárság következményeiről, így az egyes államok nemzeti szabályai jutnak érvényre.³²

---

³⁰ Uo. 553.

³¹ Uo. 564.

³² Borrás-jelentés, Nr. 33.

A rendelet lehetővé teszi, hogy az eljárást olyan állam hatósága folytassa le, amelynek mindkét házastárs állampolgára, vagy ott „domicile”-al rendelkezik. A jogalkotói szándék itt arra irányult, hogy az államok belső rendszerük fényében a feltételek valamelyikét fogadják el. Míg például Spanyolország számára a közös állampolgárság lehet elfogadható, az Egyesült Királyság és Írország számára a „domicile” lesz a feltétel.³³

4.5. Az alperes fórumának általános elve

Brüsszel-IIa. rendelet 3. cikk (1) bek. a) pont harmadik francia bekezdésben szereplő joghatósági ok a nemzetközi magánjogban jól ismert ‘actor sequitur forum rei’ elve, mely szerint az alperes a saját szokásos tartózkodási helyének államában perelhető.

4.6. A hazájába visszatérő állampolgár esete

A Brüsszel-IIa. rendelet 3. cikk (1) bek. a) pont 6. francia bekezdése privilegizálja azt a gyakorlatban igen sűrűn előforduló esetet, amikor a házastárs a házasság megromlását követően visszatér a hazájába. A Borrás-jelentés szerint ezzel a megoldással a jogalkotó meghatározott feltételek mellett enged a kérelmező fóruma számára joghatóságot, hiszen az állampolgárság vagy „domicile” fennállása arra utal, hogy előzetes kapcsolat áll fenn az említett tagállammal.³⁴ Az elemzett szakasz további feltételül támasztja, hogy a kérelmező szokásos tartózkodási hellyel rendelkezzen ebben az államban a kérelem benyújtását közvetlenül megelőzően minimum hat hónapon át. Az időtartam a tartózkodásra irányadó, nem az állampolgárság fennállására. A szóhasználat arra utal, hogy a korábbi állampolgárságot, különösen a házasság kötésének idejében fennállót nem lehet figyelembe venni.³⁵

Az, hogy a jogalkotó a származási államába visszatérő házastárs számára egy hazai joghatóságot nyit, nem problémamentes, hiszen a kérelmező fél ellenfele esetleg olyan bíróság előtt válik perelhetővé, mely államhoz nem fűzi semmilyen saját személyes kapcsolat. Mindenesetre, ha az utolsó közös szokásos tartózkodási helyen marad, megvan a lehetősége arra, hogy a hat hónapos várakozási idő alatt a hazájába hazatérő házastárs ellen az utolsó közös szokásos tartózkodási hely államában pert indítson és ezáltal a fenti joghatóság igénybevételét blokkolja.³⁶ A jogirodalomban számos szerző felveti azt, hogy ez a megoldás az idegen állam polgárával szemben diszkriminatív, nincs összhangban az EK-szerződés 12. cikkével, mivel az állampolgárság csak a kérelmező (felperes) tekintetében minősítő körülmény a ‘forum actoris’ megalapozása során.³⁷

³³ Borrás-jelentés, Nr. 33.

³⁴ Borrás-jelentés, Nr. 32.

³⁵ RAUSCHER i. m. 561.

³⁶ NEUMAYR i. m. 35.

³⁷ REINHOLD GEIMER–ROLF SCHÜTZE: *Europäisches Zivilverfahrensrecht*. 2. Aufl. München: Beck, 2004. 785.; HAUSMANN i. m. 277.; ULRICH SPELLENBERG: Die Annexzuständigkeiten nach Art. 3. EheGVO. In MICHAEL COESTER et al. (Hrsg.): *Privatrecht in Europa. Vielfalt, Kollision, Kooperation (Festschrift Sonnenberger)*. München: Beck, 2004. 681.

4.7. A más tagállamba távozó házastárs helyzete

A Brüsszel-IIa. rendelet kivételes esetekben lehetővé teszi a 'forum actoris' elvének a szokásos tartózkodási helyen alapuló, más elemekkel kombinált alkalmazását.³⁸ Az ötödik francia bekezdés lehetővé teszi azon tagállam bíróságainak joghatóságát, amelynek területén a kérelmező szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, amennyiben a kérelem benyújtását közvetlenül megelőzően legalább egy évig ott tartózkodott. Közvetlenül a kérelem benyújtását megelőzően kell ezt az időt ott töltenie.³⁹ Ennek a rendelkezésnek az a következménye, hogy az utolsó közös szokásos tartózkodási helyen maradó házastárs az ottani bíróságon beadott kérelmével az elköltözött házastársat meg tudja előzni, aki az új szokásos tartózkodási helyén csak egy év után érvényesítheti az igényét.⁴⁰

4.8. Egyéb joghatósági szabályok

A Brüsszel-IIa. rendelet 4. cikke alapozza meg a bíróság joghatóságát a viszontkeresetek tekintetében, amennyiben azok a rendelet hatálya alá tartoznak. A cikk alkalmazása során tehát az 1. cikk előfeltételeit vizsgálni kell, a 3. cikkét azonban nem. A viszontkereset fogalmát a 19. cikk (1) bekezdés „fényében” kell értelmezni, a perfüggőség fogalmának olyankénti kiterjesztésével, miszerint a viszontkereset ugyanazon felek házasságára, de nem ugyanarra az igényre vonatkozna.⁴¹

5. A joghatóság kizárólagos jellege és az ún. fennmaradó joghatóság

Ha a joghatóság alapja az alperesi házastárs szokásos tartózkodási helye, állampolgársága vagy „domicile”-ja, a kérelmet kizárólag a 3–5. cikkben megállapított szabályoknak megfelelően lehet a bírósághoz benyújtani. A kizárólagos jelleg nem azonos a kizárólagos joghatósággal. A Borrás-jelentés a joghatóság kizárólagos jellegének magyarázata során felhívja a figyelmet arra, hogy a kizárólagosság „nem értelmezhető úgy, ahogy a Brüsszeli Egyezményben, amelyben az annak 16. cikkében szabályozott egyes ügyekre kizárólag egy bizonyos tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal, a szabály pedig más okokkal szemben elsőbbséget élvez. Az itt tárgyalt esetben a »kizárólagos« kifejezés azt jelenti, hogy kizárólag a megállapított okok használhatóak, és azok vagylagosak, tehát egyikük sem élvez elsőbbséget egy másikkal szemben.”⁴²

³⁸ Borrás-jelentés, Nr. 32.

³⁹ Ld. KENGYEL MIKLÓS–HARSÁGI VIKTÓRIA: *Európai polgári eljárásjog*. Budapest: Osiris Kiadó, 2006. 536.

⁴⁰ KARIN MEYER-GÖTZ–KATJA NOLTEMEIER: *Internationale Scheidungszuständigkeiten im europäische Eheverfahrsrecht. Familie Partnerschaftsrecht*, 2004, 284.

⁴¹ MARTIN FRANK: *Europäische Gerichtsstands- und Vollstreckungsverordnung in Ehesachen und Verfahren betreffend die elterliche Verantwortung (EuEheVO 2005 – Brüssel IIa)*. In MARTIN GEBAUER–THOMAS WIEDMANN (Hrsg.): *Zivilrecht unter europäischem Einfluss. Die richtlinienkonforme Auslegung des BGB und anderer Gesetze – Erläuterung der wichtigsten EG-Verordnungen*. Stuttgart: Richard Boorberg Verlag, 2005, 1201.

⁴² Borrás-jelentés, Nr. 29.

A Brüsszel-IIa. rendelet 7. cikke hidat ver a nemzeti jogok irányába a következő tartalmú rendelkezésével: Amennyiben egyetlen tagállam bírósága sem rendelkezik joghatósággal a 3., 4. és 5. cikk alapján, a joghatóságot minden tagállamban az adott állam joga határozza meg. Olyan alperessel szemben, aki egy tagállamban nem rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, és nem állampolgára egyetlen tagállamnak sem, illetve az Egyesült Királyság és Írország esetében nem rendelkezik „domicile”-l (lakóhellyel) az utóbbi tagállamok egyikének területén sem, bármely tagállam olyan állampolgára, aki más tagállam területén szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, ez utóbbi tagállam állampolgáraihoz hasonlóan igénybe veheti az ebben az államban alkalmazandó joghatósági szabályokat. A 7. cikk rendelkezései hatásaikban túlmutatnak az Európai Unió földrajzi határain.⁴³

6. Az ún. „Brüsszel-IIa rendelet” elismerésre vonatkozó szabályainak hatálya

A joghatósági szabályok sem függetleníthetők az elismeréstől. A joghatósági szabályrendszer nemzetközi viszonylatban jelent ügymegosztást, és a perfüggőség szabályával együtt kívánja biztosítani a párhuzamos eljárások, ezáltal az azonos ügyben a többszörös döntéshozatalt. Ennek hatékony működéséhez azonban arra is szükség van, hogy a joghatósággal rendelkező bíróság döntését a többi tagállamban is érvényre lehessen juttatni. Erre szolgál a határozat elismerése (ill. végrehajtása). A Brüsszel-IIa rendelet az eredetileg eljáró bíróság joghatóságát nem engedi felülvizsgálni, még a közrendre vonatkozó elismerést kizáró okra irányuló vizsgálódás keretei között sem. Nyilvánvalóan arra a „kölcsonös bizalmi elvre” alapul ez a szakasz is, amely abból indul ki, hogy a tagállamok betartják a rendelet közvetlen joghatósági szabályait. Ezért nem közvetett módon – az elismerés megtagadásán keresztül – kívánja a jogalkotó a joghatósági szabályok érvényre juttatását előmozdítani.

Ipo iure elismerés jellemzi a rendelet szabályozását (ld. 21. cikk (1) bek.), az elismerés önmagában nem igényel külön eljárást, azaz automatikus. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy a fél kérelme alapján a bíróság külön határozzon az elismerést illetően.⁴⁴ Megszokott megoldás, hogy a tagállam bírósága, amelynek döntése az elismeréstől függ, a folyamatban levő eljárása során, melyben az elismerés kérdése relevánssá válik, dönt erről. A 21. cikk (3) bekezdéssel a Brüsszel-IIa rendelet lehetőséget nyit egy külön eljárásra is, amely kifejezetten a határozat elismerésének megállapítására irányul. A (3) bekezdés szerinti megállapítás lehet annak megállapítása is, hogy a határozatot nem ismerik el (negatív megállapítás). Itt figyelemmel kell lenni arra, hogy a (1) és (2) bekezdésekben szabályozott automatikus elismerés csak deklaratív jellegű, nem fűződik hozzá jogalkotó hatás.⁴⁵

A Brüsszel-IIa rendelet Preambulumának 21. pontja mutat rá arra a kívánatos, de kényes egyensúlyi állapotra, amelyet az elismerés és annak kivételesen előforduló megtagadása között meg kell teremteni: a tagállamokban meghozott határozatok

⁴³ Ld. részletesebben: KENGYEL–HARSÁGI i. m. 538-539.

⁴⁴ BRÁVÁCS OTTÓNÉ–SZŐCS TIBOR: *Jogviták határok nélkül*. Budapest: HVG-Orac, 2003. 225.

⁴⁵ FRANK i. m. 1214.

elismerését a kölcsönös bizalom elvére kell alapozni, és az elismerés megtagadásának jogalapját a szükséges minimális szinten kell tartani. A 21. cikk (3) bekezdésében említett külön eljárás lehetősége teremt összhangot az automatikus elismerés szabálya és a kötelező megtagadási okok között kétséges helyzetekben, ügyelve a feleknek a jobbiztonsághoz fűződő érdekére is.⁴⁶

a) A tagállam közrendjével nyilvánvalóan ellentétes határozatok

A 22. cikk a) pont azokra az esetekre vonatkozik, amelyek a közrend megsértését jelentik. Ez az előírás a házassági jog igen „érzékeny” területén nagyobb jelentőséggel bír, mint a Brüsszel-I rendelet 34. cikk (1) bek. alkalmazása során. A közrendbe ütközés meghatározására csak a már elemzett 24–26. cikkekben foglalt rendelkezésekkel összhangban kerülhet sor. Ez határolja körül negatív értelemben a fogalmat; segít konkretizálni, hogy mit lehet ekként figyelembe venni. A joghatóság, valamint a határozat tartalmának felülvizsgálata minden esetben kizárt. Végül nem lehet az elismerést megtagadni azon az alapon, hogy ilyen típusú határozatot nem ismer annak az államnak a joga, ahol az elismerés kérdése felmerül, sem amiatt, hogy az adott tényállás mellett nem lett volna meghozható az adott határozat az elismerés államában. Martin Frank nézete szerint ez testesíti meg a rendelet legsúlyosabb kompromisszumát. Az elismerés bíróságának nagyon pontosan meg kell fontolnia, hogy a jogának való ellentmondás annyira elviselhetetlen-e, hogy a közrendbe ütközés miatt nem ismeri el a határozatot.⁴⁷ „Az államok a házasság felbontására vonatkozó jogszabályaik között fennálló jelentős eltérések miatt különösen érzékenyek erre a kérdésre. Azok a tagállamok, amelyekben a házassági kötelék felbontása egyszerűbb, tartanak attól, hogy ítéleteiket a szigorúbb szabályokkal rendelkező tagállamokban nem ismerik el. Annak érdekében, hogy az államok mindkét csoportja számára megfelelő biztosítékokat nyújtsanak, olyan rendszert hoztak létre, amely alapján egyrészt fenntartják az elismerés megtagadását olyan alapon, hogy az nyilvánvalóan ellentétes a közérdekkel abban az államban, amelynek területén az elismerést kérik [...],” másrészt a Brüsszel-IIa rendelet 25. cikk kimondja, hogy az elismerés nem tagadható meg arra hivatkozással, hogy azonos tényállás mellett a házasság felbontása, a különválás vagy a házasság érvénytelenítése nem lenne megengedett.⁴⁸

A közrendbe ütközésre irányuló vizsgálat struktúrája a Brüsszel-I rendelet 34. cikkének felel meg. Az „ordre public” fogalmának autonóm értelmezése csak generális jelleggel lehetséges, nem teljesen egzakt módon, tekintettel arra, hogy a közrend tartalma mindig az adott tagállam joga viszonylatában határozható meg. Az anyagi közrend sérelme ugyanígy ide tartozhat, mint az eljárási jogi közrendbe ütközés. Az elismerés megtagadásához csak az elemi jogelvek nyilvánvaló megsértése vezethet. A 25. cikkre tekintettel biztosan nem lehet az elismerést megtagadni azon az alapon, hogy a házasság felbontását megelőző különélésre más időtartam irányadó, vagy különbözik a házasság megromlásához vezető okok vizsgálatának intenzitása. A 25.

⁴⁶ JÄNTERÄ-JAREBORG i. m. 21.

⁴⁷ FRANK i. m. 1215.

⁴⁸ Borrás-jelentés Nr. 69.

cikk kimondottan azt a célt szolgálja, hogy a határozatok szabad áramlásának megfeleklését megakadályozza, ami a közrend sértésére hivatkozással következhetne be, tekintve, hogy a bontás alapja eltérhet az egyes tagállamokban.⁴⁹

Máskülönben az Európai Bíróságnak a Brüsszeli Egyezmény 27. cikk 1. pontjára kifejlesztett alapelvei érvényesek a Brüsszel-IIa rendelet 22. cikk közrendi klauzulájának értelmezése során is. Ez alapján az a) pont alkalmazása csak nagyon kivételes esetben vezethet az elismerés megtagadásához.⁵⁰ Itt érdemes a Krombach-Bamberski ítéletre hivatkoznunk, amely számos, a Brüsszel-IIa rendelet vonatkozásában is alkalmazható jogelvet fogalmaz meg a közrendi záradék alkalmazhatóságát illetően. Bár a szerződő államok a Brüsszeli Egyezmény „27. cikkének 1. pontjában foglalt fenntartás értelmében elvileg saját nemzeti szempontjaiknak megfelelően, szabadon meghatározhatják közrendi követelményeiket, e fogalom korlátai viszont már az Egyezmény értelmezésével kapcsolatos kérdések. Így, bár nem a Bíróságra tartozik az, hogy meghatározza egy szerződő állam közrendjének tartalmát, az már rá hárul, hogy ellenőrizze azokat a korlátokat, amelyek között egy szerződő állam bírósága e fogalom alkalmazásához folyamodhat annak érdekében, hogy ne ismerjen el egy másik szerződő állam bíróságától származó határozatot. [...] A közrendi záradék alkalmazása csak abban az esetben képzelhető el, ha egy másik szerződő államban hozott ítélet elismerése vagy végrehajtása annyira elfogadhatatlan mértékben ellentétes a megkeresett állam jogrendjével, hogy az egy alapelv sérelmét jelenti. [...] A külföldi határozatok érdemi felülvizsgálatára vonatkozó tilalom tiszteletben tartása érdekében e sérelemnek egy olyan jogszabály nyilvánvaló megsértésén kell alapulnia, amely a megkeresett állam jogrendjében lényegi jelentőségűnek tekinthető, vagy egy olyan jog megsértésén, amelyet e jogrendben alapvetőnek ismernek el.”⁵¹

b) Az alperes távollétében hozott határozat

A 22. cikk b) pont a „hibás” eljárásindítást szabályozza. Amennyiben a kérelmező ellenfele nem bocsátkozott abba az eljárásba, amelyben az elismerendő határozatot meghozták, a szabályos eljárásindítást mindenképpen vizsgálni kell. A bírósági meghallgatás elmaradása mint elismerést kizáró ok azáltal áll elő, ha az alperes (kötelezett) számára a kezdő iratot nem kézbesítették olyan időben, hogy védelméről gondoskodhatott volna.

c) Az összeegyeztethetetlen határozatok

Az ítéletek összeegyeztethetlenségével két külön rendelkezés, a 22. cikk c) és d) pont foglalkozik. „A házasság felbontására, a különválásra és a házasság érvénytelenítésére vonatkozó határozat nem ismerhető el, amennyiben: c) összeegyeztethetetlen egy olyan határozattal, amelyet ugyanazon felek közötti eljárásban abban a tagállamban hoztak, amelyben az elismerést kérik; vagy d) összeegyeztethetetlen egy olyan

⁴⁹ RAUSCHER i. m. 660.

⁵⁰ RAINER HAUSMANN: Neues internationales Eheverfahrensrecht in der Europäischen Union. (Teil II), *The European Legal Forum*, Heft 5. 2000/2001, 349.

⁵¹ Dieter Krombach kontra André Bamberski C-7/98. sz. ügyben 2000. március 28-án hozott ítélet, 1, 3, 37. pont.

korábbi határozattal, amelyet ugyanazon felek között más tagállamban vagy harmadik államban hoztak, feltéve, hogy a korábbi határozat megfelel az elismerés feltételeinek abban a tagállamban, ahol az elismerést kérik” [22. cikk c)-d) pont].

A Brüsszel-I rendelet 34. cikk 4. pontjával ellentétben a jogalap azonosságát nem írja elő sem a c), sem a d) pont. A c) pont az azonos felek közötti eljárásban annak a tagállamnak a területén hozott ítélettel való összeegyeztethetlenségére vonatkozik, amelynek területén az elismerés kérdése felmerül. A c) pont tehát két hasonló személyállapotú határozat esetén avatkozik be. Ilyen esetben az uralkodó álláspont szerint az a határozat élvez elsőbbséget, amelyiknek az alakító ereje messzebb megy. A versengés tehát az alakító erő milyenségétől és nem az időbeli sorrendiségtől függ,⁵² ez a rendelkezés tehát nincs tekintettel arra, hogy az elismerés államában hozott ítélet a származási állam területén hozott ítéletet időben megelőzi, vagy azt követően született. A Borrás-jelentés szerint a c) pont alkalmazása során különleges probléma állhat elő, ha az egyik ítélet a házasság felbontásáról, a másik különválásról szól. Ha egy bontó ítéletet kívánnak abban az államban elismertetni, ahol azonos felek házasságát érintően a különválásról született egy határozat, az elismerés nem tagadható meg az összeegyeztethetlenség alapján, hiszen a különélés a házasság felbontása előzményének tekinthető, így nem ellentétes a későbbi bontó ítélettel. Fordított esetben a különválást kimondó külföldi ítélet elismerését meg kell tagadni az összeegyeztethetlenségre hivatkozással. Ennek az értelmezésnek az előnye, hogy biztosítja a házastársak családi állapotának valamennyi tagállamban azonos módon történő értékelést. Így nem fordulhat elő olyan eset, hogy a házastársak az egyik tagállamban elválnak, a másikban csak különélőnek minősülnek.⁵³

A d) pontban foglalt rendelkezés olyan esetekkel foglalkozik, amelyekben a határozat, amelyet akár más tagállam, akár harmadik állam területén azonos felek között hoztak, két további feltételnek is megfelel: korábban hozták az elismerendő határozatnál, és megfelel az elismerés feltételeinek annak a tagállamnak a területén, amelynek területén az elismerést kérik.

A határozatok összeegyeztethetlenségét autonóm módon kell értelmezni. A Brüsszeli Egyezmény értelmezésére irányuló Hoffmann kontra Krieg ügyben hozott ítélet 22. pontja szerint elegendő, ha mindkét határozat részben olyan joghatásokkal bír, melyek kölcsönösen kizárják egymást. Így volt az ítélet szerint a bontó ítélet és a különélő házastárs tartására vonatkozó ítélet összeegyeztethetetlen. Az utóbbi ítélet már nem volt többé belföldön végrehajtható, mivel utólag a házasságot belföldön felbontották, hiszen a tartásra vonatkozó ítélet szükségszerűen feltételezte volna a házassági köteleket, amely már nem áll fenn.⁵⁴ Ebben az ügyben azonban az Európai Bíróság nem két személyi állapot változásának versengéséről döntött, hanem egy később bekövetkező státuszváltozás következményeiről, amely a tartásra nézve meghatározó.⁵⁵

⁵² SPELLENBERG i. m. 142–143.

⁵³ Borrás-jelentés Nr. 71.

⁵⁴ Horst Ludwig Martin Hoffmann kontra Adelheid Krieg C–145/86. sz. ügyben 1988. február 4-én hozott ítélet (European Court Reports 1988. 00645) 15, 18, 19, 22. pont

⁵⁵ SPELLENBERG i. m. 143.

Kitekintés

Az elkövetkező évek várható jogalkotási irányvonala először a 2005. március 14-i Zöld könyvben⁵⁶ rajzolódott ki, amelyet a házasság felbontásával kapcsolatos joghatósági kérdések és az alkalmazandó jog témakörében állítottak össze. A Zöld könyv 2. pontja rámutat egy problémára, miszerint a joghatóságot a Brüsszel-IIa. határozza meg jelenleg, az alkalmazandó eljárásjog a perbíróság joga, ezzel szemben az alkalmazandó anyagi jog az adott állam kollíziós normái szerint határozandó meg, amely normákban a tagállamok között nagy különbségek lehetnek. A különféle kollíziós normák és a joghatósági szabályok kombinációja a nemzetközi vonatkozású házassági ügyeknél számos problémához vezethet. Az egyes államok kollíziós normáinak eltérése és komplexitása miatt gyakran nehezzé válik előre megjósolni, hogy az adott esetben melyik nemzeti jogot fogják alkalmazni. Ez különösen azokra az esetekre igaz, amelyekben a házastársaknak nincsen közös szokásos tartózkodási helye, illetőleg különböző állam polgárai. A probléma felmerülhet azoknál az azonos állampolgárságú házastársaknál is, akik különválnak és eltérő tagállamokban költöznek. A Zöld könyv szerint egyidejűleg kell biztosítani a jogbiztonságot és azt a rugalmasságot, amely a személyek szabad mozgásának garanciája lehet. Ennek figyelembevételével a kollíziós normákkal összhangban kell kialakítani a joghatósági szabályokat.

Mindezekre tesz kísérletet a jövőbeni ún. Róma-III rendeletre vonatkozó javaslat,⁵⁷ mely már nemcsak a joghatóság, elismerés, hanem az alkalmazandó jog és a joghatósági kikötés kérdését is érinti. Ám e javaslat szövege két irányba is növeli a házastársak autonómiáját: nagyobb teret enged mind a jog-, mind pedig a fórumválasztásnak. E megnövelt „játéktér” nem feltétlenül a házasság intézményének védelmét mozdítaná elő.

⁵⁶ Grünbuch über das anwendende Recht und die gerichtliche Zuständigkeit in Scheidungssachen. 14.3.2005. KOM (2005) 82 endgültig, <www.europa.eu.int>.

⁵⁷ Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EC) No 2201/2003 as regards jurisdiction and introducing rules concerning applicable law in matrimonial matters. COM(2006)399 final.

